

УДК 930.1

Соціоонтологія Хайдеггера в його екзистенційній онтології та феноменології

Є.В. РАХМАЙЛОВ

Житомирський державний університет імені І.Я. Франка, м. Житомир, Україна,
E-mail: ostrouhov@ukr.net

Авторське резюме

У результаті проведеного в статті дослідження засад соціоонтології М. Гайдеггера можна зробити декілька висновків. Подолання метафізики реалізується автором далеко не в останню чергу за рахунок побудови автентичної суб'єктності як амбівалентної, себто як скінченно-релятивної і, в той же час, - абсолютно-нескінченної. Здійснюючи германоцентричну критику всіх версій метафізики, Гайдеггер виступає в якості апологета німецької соціальності у філософії. Кінець гуманістичного саморозуміння людини в її універсалістсько-космополітичному образі неминуче розкривається в приховано-соціологізованій онтології, яку обґрунтував Гайдеггер.

Здійснене автором «подолання метафізики» являє собою саморозкриття суті соціологосу, дозволяючи зрозуміти філософський дискурс як квазісоціологію. З іншого боку, в гайдеггерівському «Бутті і часі», за слухним зауваженням В. Молчанова, практично немає «ти», «іншого», тоді як знання про іншого є дорефлексивним та безперервним, на відміну від знання про самого себе. «Інші», які займають роль центру соціальності у підтримці соціальної реальності «життєвого світу», являють собою один з модусів Dasein. Філософія «Буття і часу» містить у собі пошук істинної природи людини, яка вбачає в його відкритості, хоча людське існування є поміщеним в контекст соціального порядку, управління і стабільності.

Ключові слова: соціоонтологія, екзистенціалістська онтологія, філософія історії, соціальна філософія, Хайдеггер.

Khajdegghers socio ontology in his existenzial ontology and phenomenology

JE.V. RAHMAYLOV

Zhytomyr Ivan Franko state university, Zhytomyr, Ukraine, E-mail: ostrouhov@ukr.net

Abstract

As a result of the article studies the principles sotsioontolohiyi M. Heidegger can draw several conclusions.

Overcoming Metaphysics realized the author is not least due to the construction of authentic subjectivity as ambivalent, that is, as a finite- relational and, at the same time - quite - infinite. Through all versions hermanotsentrychnu criticism of metaphysics, Heidegger acts as an apologist for the German philosophy of sociality. End of humanistic man in his self - universalist cosmopolitan image inevitably revealed in the hidden sociologized ontology that Heidegger justified.

By the author of "overcoming metaphysics" is the self-revelation of the essence of socio- Logos, allowing you to understand the philosophical discourse as kvazisotsiolohiyu. On the other hand, haydehers "Being and Time" for specious remark V. Molchanov, there is little "you", "other", while knowledge of the other is dorefleksyvny and continuous, as opposed to the knowledge of himself. "Other", which occupy a center of social support in social reality "life-world", are one of the modes of Dasein. The philosophy of "Being and Time" includes a search of the true nature of a man who sees his opening, but a human being is placed in the context of social order and stability control.

Keywords: social ontology, ekzistenzial ontology, philosophy of history, social philosophy, Heidegger.

Постановка проблеми. Гайдеггеру належить критико-герменевтична соціальна онтологія, яка дозволяє здійснювати евристичну експлікацію сенсів відповідних концептів суб'єктивної метафізики в проблемному полі сучасної соціальної філософії.

Гайдеггер є тим мислителем модерну, який здійснив підсумкову рефлексію парадигми класичної філософії, заклавши підвалини для постмодерного світобачення та зробивши значний внесок у розробку найважливіших філософських проблем сучасності.

Онтологію Гайдеггера неможливо відокремити від соціоонтології як генералізованої теорії буття, а також від осмислення проблематики

темпоральності та історичності, що дозволяє деяким авторам говорити про генеалогічну спорідненість між сучасною феноменологічною традицією в філософствуванні та соціологічному теоретизуванні, включаючи весь поняттєвий апарат аналізу феноменології повсякдення у Шюца, Бергера та Лукмана [2]. Першовитоком аналізу повсякденності є гайдеггерівська експлікація «проективної закинутості» людської екзистенції та концептуалізація емпіричного рівня соціоонтології як екзистенціальної феноменології.

Екзистенційна конкордатність соціальної буттєвості, яка створює своєрідну заповнену пустку і самотність людини в соціальному се-

© Є.В. Рахмайлов, 2014

редовищі і є, висловлюючись словами самого автора, тим «спів-буттям», яке є «буттям-що-проходить-повз» [14, с.40-41]. Сама онтологія ґрунту і крові, що кличе до себе голосом глибин народного духу, дозволяє досліджувати соціальну реальність в її етнічній та національно-автохтонній площині, з'ясовуючи роль окремої людини в історії як медіатора етнічності, а також визначати вектори історіогенезу різних етносів у становленні світової цивілізації через аналіз ментальних структур культури та філософії як її духовної квінтесенції.

Актуальність досліджуваної теми визначається не тільки умоглядно-концептуальними, але й можливими соціально-політичними висновками з соціальної онтології Гайдеггера, які відкривають нову архітектуру соціуму та темпоральні модули історії.

Адже, на відміну від класичного раціоналізму, гайдеггерівська рефлексія соціальності здійснюється на засадах децізіонізму та волюнтаризму, який припускає побудову нової версії етносубстанціології, в якій концепт «народ» протипокладається концепту «людство», а тому може слугувати ідейно-філософським підґрунтям для різних версій етноцентризму, включаючи найрадикальніші з них – націонал-радикалізм та фашизм.

Мета дослідження. Метою статті є проаналізувати теоретико-методологічні засади гайдеггерівської соціальної онтології.

Завданнями статті, у зв'язку із поставленою метою, є простежити еволюцію соціоонтології Гайдеггера і визначити її зв'язок із екзистенціалістською онтологією в його працях.

Невирішена наукова проблема, якій присвячено статтю. Статтю присвячено проблемі взаємозв'язку соціоонтології, екзистенціалістської онтології та філософії історії в соціальній філософії Гайдеггера.

Аналіз досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання наукової проблеми.

Найважливішим попередником Гайдеггера слід визнати Ніцше. Слідом за ним Гайдеггер прагне очистити сприйняття світу від сциєнтистських уявлень про нього, пов'язаних із вченнями про механічну казуальність і дегуманізацію сучасної техніки, проте автор не відмовляється від усіх універсалістських онтологій, відмовляючись від раціоналістичного універсалізму як єдино-неприйнятного. Хоча подолання метафізики в варіанті концепції «волі до влади» не можна визнати остаточним, в той же час світогляд Гайдеггера не є радикальнішим за світогляд Ніцше, а діалектика співвідношення сущого й буття в своїх основних рисах має певну подібність з діонісійсько-аполонійським дуалізмом ніцшеанського зразка [8, 9].

До кола іноземних (неукраїномовних і російськомовних) досліджень гайдеггерівської філософії можна віднести праці Ю. Хабермаса, К.-Х. Хаага, Ф. Даллмейра, Р. Бернштайна,

Х. Блумберга та багатьох інших, в яких досліджуються поняття феноменології у Гайдеггера і Гуссерля, гайдеггерівський гуманізм, політико-філософські аспекти філософії Гайдеггера, зв'язок гайдеггерівського дискурсу із сучасним філософствуванням [17-21].

У філософії відбувалася розгорнута дискусія щодо соціоонтології, екзистенціальної онтології та феноменології М. Гайдеггера. Найбільшим скепсисом щодо оцінки евристичних можливостей концепції Гайдеггера характеризувалася позиція Ю. Габермаса, для якого інтелектуальна потентність гайдеггерівської онтології з її дескриптивізмом у розумінні буття, може бути піддана сумніву; адже буття приховується від розуміння на рівні дескриптивних суджень і може досягатись переважно в непрямому дискурсі у вигляді фігур умовчання [17, с.111].

Соціальна та політична філософія Гайдеггера, за оцінкою того ж Габермаса, характеризується інтуїтивізмом та волюнтаризмом при пошуку сакральної сили, щодо якої людська воля має зайняти позицію покори, чим компенсується відсутність раціональної соціоонтології та здійснюється налаштування на «голос буття» як нічим не обмежену волю [17, с.66].

Значних зусиль до популяризації гайдеггерівських ідей було докладено представниками Франкфуртської школи. В той же час її фундаменти зберігали щодо Гайдеггера критичизм та ліберальну заангажованість щодо інтерпретації суб'єктності.

Критика велася по лінії експлікації у Гайдеггера відповідних тоталітаристських ідей, які впливали з його нігілізму і корелювали із міркуваннями філософів Франкфуртської школи щодо репресивної десублімації свідомості в технократичну епоху. Така смислова схожість спонукала вести мову при Гайдеггера як симпатика відповідних тоталітарних неоутопій з волюнтаристським та інтуїтивістським підґрунтям.

Такі оцінки можна зустріти зокрема у Т. Адорно, для якого Гайдеггер впроваджує філософію тоталітарної мови, яка не витримує критеріїв класичного мислення щодо опрозрачення філософом засад власного мислення себто, методологічної рефлексії [15, с.28-29].

Отже, можна вести мову про неіманентність гайдеггерівському дискурсу просвітницької епістеми всезагального скепсису та критичності, з якої впливають здорові сумніви щодо будь-яких тотальних соціальних метанаративів. Гайдеггерівська соціоонтологія і стає тоталізуючою універсологією, яка описує світ суспільства та політики в термінах наскрізної і неблаганної сили, яка ієрархізує буття. Цей конструкт сили, яка ієрархізує буттєвість, виступає інтелектуальною ремінісценцією ніцшеанської волі до влади, на що вказують, зокрема, Ю. Габермас та Ф. Даллмейр [17, 20].

Кратофілія та фаталізм Гайдеггера були предметами для дорікань Гайдеггеру щодо ан-

тимодерної спрямованості його мислення, хоча історичний телеологізм і фаталізм, до якого, в кінцевому рахунку, доростає Гайдеггер, анітрохи не суперечить відповідним настановам модерну.

Г. Блумберг у контексті захисту ліберальних та гуманістичних цінностей протиставляє гайдеггерівській соціоонтології «успадкованого креативного потенціалу» соціоонтологію критичного духу, можливості автономного людського прозріння, необхідності іманентного аналізу ходу світових подій [19, с.80].

Критика антимодерної спрямованості філософії Гайдеггера є лейтмотивом досліджень Дж. Капуто і Р. Бернштайна. На їх думку, Гайдеггер відкидає сучасний гуманізм, який збігається з метафізикою європеїзму і явищем раціонально-вольової автономії суб'єктності. Разом із цим, запропоноване Гайдеггером тлумачення свободи, на думку авторів, логічно впливає з його радикального антигуманізму: для того, щоб забезпечити відповідність Dasein (тут-буття) цілям історії буття (Seinsgeschichte), воно має бути позбавленим здатності до свободи волі [16, с.108; 21, с.101].

Французькі автори здійснили інтерпретацію соціоонтології Гайдеггера через призму співвідношення в його філософії проявів холізму та есенціалізму, з одного боку, та епістемі раціональності/іраціональності – з іншого. Отже, існують нібито два Гайдеггери: ранній і пізній. Ранній Гайдеггер, автор «Буття і часу», перебував під впливом парадигми західного гуманізму з його культом людини, суб'єктивності, волі і т.д [10].

Саме внаслідок теоретичної залежності від «есенціалістських» категоріальних побудов уже пізній Гайдеггер висловлює необачну впевненість у тому, що «подолання нігілізму» може бути досягнутим за допомогою колективного історичного суб'єкта націонал-соціалістичної Німеччини.

Таким чином, відкидання Гайдеггером метафізики раціонального суб'єкта призвело до утвердження в його соціоонтології іраціонально-переосмисленого фаталізму та колективізму фашистського зразка.

Серед російських дослідників-гайдеггерознавців є найбільш відомими В.В. Бібіхін, А.В. Михайлов, І.А.Михайлов, О. Нікіфоров, А. П.П. Гайдено, В.І. Молчанов, Н.В. Мотрошилова [1, 10, 11, 12, 13].

Виклад основного матеріалу дослідження та обґрунтування отриманих наукових результатів. У результаті проведеного в статті дослідження засад соціоонтології М. Гайдеггера можна зробити декілька висновків.

По-перше, подолання метафізики реалізується автором далеко не в останню чергу за рахунок побудови автентичної суб'єктності як амбівалентної, себто як скінченно-релятивної і, в той же час, - абсолютно-нескінченної. Здій-

снюючи германоцентричну критику всіх версій метафізики, Гайдеггер виступає в якості апологета німецької соціальності у філософії. Кінець гуманістичного саморозуміння людини в її універсалістсько-космополітичному образі неминуче розкривається в приховано-соціологізованій онтології, яку обґрунтував Гайдеггер.

Здійснене автором «подолання метафізики» являє собою саморозкриття суті соціологосу, дозволяючи зрозуміти філософський дискурс як квазісоціологію. З іншого боку, в гайдеггерівському «Бутті і часі», за слушним зауваженням В. Молчанова, практично немає «ти», «іншого», тоді як знання про іншого є дорефлексивним й безперервним, на відміну від знання про самого себе [11, с.94].

«Інші», які займають роль центру соціальності у підтримці соціальної реальності «життєвого світу», являють собою один з модусів Dasein. Філософія «Буття і часу» містить у собі пошук істинної природи людини, яка вбачає в його відкритості, хоча людське існування є поміщеним в контекст соціального порядку, управління і стабільності [14, с.20-21].

У «Бутті і часі» Гайдеггер реалізує проект онтологічного обґрунтування версії історизму В. Дільтея, послуговуючись концептом історії, яка є поєднанням релятивізму і нігілізму, а з іншого боку – ідеалізму і трансценденталізму [14, с.20-48].

Гайдеггер аналізує трансцендентальне та минаюче в історичній тимчасовості (модуси темпоральності та історичності), пов'язуючи розуміння історії з розумінням соціального часу та соціальної темпоральності. Диференціація феноменального і ноуменального відкидається, оскільки буттєвість відтепер редукується до темпоральності, а отже – до скінченності.

Моносемантичність засадничого розуміння Dasein, на думку Гайдеггера, не скасовує зв'язків між історичністю і реальною історією. Dasein в якості життя або тимчасової форми існування дозволяє усвідомити час як історію, тобто сприймати тимчасовість поточного моменту часу як вираження трансцендентального. Темпоральність і модель часу виступає конституентною свідомості і буття людини в світі тимчасового існування [13, с.86].

Разом з тим, Гайдеггер загострює гусерлівський антипсихологізм, відмовляючись від гусерлівської моделі тимчасовості, яка має в якості своєї вихідної точки «живе сьогодні». Тимчасовість тут - буття розкривається як історичність. Через аналіз людського буття Dasein у термінах темпоральності Гайдеггер відкриває природу часу в якості горизонту буття як такого. Розглядаючи феномен спів-буття, автор розкриває сутність соціальних взаємодій у структурі Dasein [13, с.89-90].

Отже, автор створює історизовану версію трансцендентального Еґо, в якій належне місце відведено історії, на основі розгляду процесу

емпіричного конституювання когнітивного або «трансцендентального» суб'єкта з емпіричного, а також шляхом визнання конституючої ролі часу і історичного процесу в генезі «сущого».

Історичність, за Гайдеггером, відкриває щоразу обмежені горизонти можливостей дії. В цьому горизонті часу перебуває також і філософія, яка воліє бути «духом свого часу».

Щоб вести мову про історію в справжньому сенсі, тобто в тому, в якому вона є історією - зверненням (Geschichte), а не історією - історіографією (Historie), необхідним також є і те, щоб саме людське буття володіло історичністю, яка досягається тільки через причетність людини до традиції, до реплікації певної протоподії, що має архетипове значення для відповідної спільноти. Так протоподія стає традицією, яка обмежує варіативність і надлишок свободи волі окремих суб'єктів.

Особливе місце у філософії Гайдеггера належить дослідженню проблем сучасної техніки. Для нього техніка - це не просто «прикладна наука», тобто не просто серія практичних можливостей і засобів, які можуть бути відокремлені від теоретичного знання як такого. Швидше навпаки, сучасна природна наука є вкоріненою у розвитку сутності сучасної техніки. Феномен техніки, який набув планетарних масштабів, справляє величезний і часто деструктивний вплив на соціум [14, с.311-322].

Техніка як засіб, створений для забезпечення панування людини над природою в цілях безпеки, багато в чому, якщо не в усьому, починає визначати існування мети людства. Критика Гайдеггером технічної організації, принаймні імпліцитно, містить у собі критику концепції М. Вебера про раціонально-організовану бюрократичну адміністрацію.

Прорив, розпочатий в соціоонтології нового часу (подолання суб'єктивності), на думку Гайдеггера, так і не відбувся, і тепер тільки мислення в союзі з поезією в змозі зберігати відкритим вільний простір для іншого ставлення до буття. Тим самим відкривається простір для розчинення суб'єкта в безсвідомому (чуттєво-інтуїтивному) поезисі, який, власне, доходить до залежності суб'єкта від системи.

Однак Гайдеггер не поділяє песимізму духу того часу, оскільки вважає, що сучасні люди, детерміновані системою цінностей, соціальних інститутів, вірувань, традицій та норм, які самі були створені соціальними спільнотами різного рівня охоплення, зберігають здатність «вибирати просвіт», який надає нашій діяльності напрям і значення і тим самим дозволяє зробити людське життя осмисленим та екзистенційно-значущим.

Таким чином, Гайдеггер обстоює інтерпретативну парадигму в розумінні соціальної реальності, яка, на відміну від нормативної парадигми, представляє суспільство не у вигляді об'єктивних структур, які функціону-

ють анонімно, незалежно від їх усвідомлення соціальними суб'єктами, а феноменологічно інтерпретує соціальну реальність як таку, що перманентно конституюється в повсякденній практиці на основі інтерпретацій, які виробляються цими суб'єктами.

Робота «Про подію» містить у собі характерний для німецької філософії початку ХХ століття начерк політичної філософії, зорієнтованої на харизматичні елементи суспільства. У філософії М. Гайдеггера є чітко вираженим релятивізм як домінанта сучасності, яка змінює невизначеність ще більшою невизначеністю, оскільки не можна нічого знати напевно, а все відоме можна трактувати по-різному. Саме тому політичні погляди Гайдеггера підпадають під рубрику «нових та інших лівих», які піддають ревізії обмежену матеріалістичну традицію і стверджують, що для людини все залежить тільки від неї самої.

Висновки. Соціальний проект модерну, на думку Гайдеггера, являє собою поєднання чотирьох складових елементів: машинної техніки, інструментальної науки, культурної політики і секуляризації. Перераховані феномени визначаються основоположною метафізичною установкою, яка дозволяє ототожнити і злити в смисловому відношенні суще та існування.

Зasadничим щодо модерну стає техноцентризм, в якому людина стає аналогом механізму і опрозорюється по відношенню до самої себе та до суспільства. Отже, тоталітаризм, у тому числі фашистського зразка, виступає завершеним втіленням основоположної настанови модерну щодо перетворення людини в «суб'єкта», а світу (в тому числі внутрішнього) - в «об'єкт». Людина стає точкою відліку для сущого як такого.

В ХХ столітті апофеозом опрозорення і механізації людини стає протистояння між конкуруючими соціальними проектами оволодіння світом: лібералізмом, комунізмом і націонал-соціалізмом. З точки зору соціоонтології їх сутнісні відмінності не є суттєвими, оскільки всі проекти підтримують сакралізовану техніку, яка стає метафізикою антропологосу як повного і завершеного злиття людського і технічного.

Незалежно від того, чи роблять ті чи інші світогляди ставку на его, на «ми», на соціальну спільноту чи етнос, чи воліють вони збереження моральних імперативів християнської традиції чи просвітницького гуманізму, чи оголошують себе революційними, консервативними, націоналістичними або інтернаціоналістичними - зрештою все зводиться до того, що суб'єкт стає антропоцентричним і створює антропоцентристську метафізику. Це утвердження людини нового часу як впевненої в самій собі автономної сутності Гайдеггер називає лібералізмом, а націоналістичний расизм - «біологічним лібералізмом». Всі іпостасі сучасності, на думку Гайдеггера, насправді є наслідком зведення людини в становище суб'єкта.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гайденко П.П. Экзистенциализм и проблема культуры (Критика философии М. Хайдеггера)/ П.П. Гайденко.- М.: Наука, 1963.-211 с.
2. Бергер П., Лукмаи Т. Социальное конструирование реальности./П. Бергер, Т. Лукман.- М.: Альта, 1995.-208 с.
3. Гуссерль Э. Идея феноменологии. Пять лекций Э. Гуссерль ; пер. с нем. Н. А. Артеменко. СПб. : Гуманитарная Академия, 2006. - 224 с.
4. Гуссерль, Э. Интенциональные предметы / Э. Гуссерль ; пер. с нем. Р. Громова// Логос. 2001. -№ 5/6 (31). - С. 135-164.
5. Гуссерль, Э. Картезианские медитации / Э. Гуссерль ; пер. с нем. В. И. Молчанова. М. : ДИК, 2001. - XXXII, 141 с.
6. Гуссерль Э.Картезианские размышления/Э. Гуссерль;пер.с нем. Д.В.Скляднева.Наука,1998.-315 с.
7. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология / Э. Гуссерль ; пер. с нем. Д. В. Скляднева. СПб. : Владимир Даль, 2004. - 398 с.
8. Ницше Ф. Воля к власти. Опыт переоценки всех ценностей./Ф. Ницше.- М.: Логос, 1995.-312 с.
9. Ницше Ф. О пользе и вреде истории для жизни. // Ницше Ф. Сочинения, т.1. М.: Наука, 1990.-233 с.
10. Михайлов И.А. Ранний Хайдеггер./И.А. Михайлов.- М.: Ad Marginem, 1999.-224с.
11. Молчанов В.И. Cogito. Синтез и субъективизм. //В.И. Молчанов.- Вопросы философии.- М.: Изд-во МГУ, 1996. -№10.-с.88-96.
12. Мотрошилова Н.В. Работы разных лет: избранные статьи и эссе /Н.В. Мотрошилова: М.: «Феноменология - Герменевтика», 2005; - 576 с.
13. Хайдеггер М. Работы и размышления разных лет/Пер. А.В. Михайлова.- М: Гнозис,1993. (Слова Ницше «Бог мертв»).-321с.
14. Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления / Пер. В.В. Бибикина.- М.: Республика, 1993.-448с. (Время картины мира; Европейский нигилизм; Преодоление метафизики; Письмо о гуманизме; Вопрос о технике).
15. Adorno T.W. Jargon der Eigentlichkeit /T.W. Adorno.- Frankfurt, a. M. 1964.
16. Bernstein R. Heidegger on Humanism/R. Bernstein.- Illinois, 1978.
17. Habermas J. The Philosophical Discours of Modernity/J. Habermas.- Cambridge, 1987.
18. Haag K.-H. Kritik der Neuren Ontologie./K.-H. Haag.- Stuttgart, 1960.
19. Blumberg H. The Legitimacy of the Modern Age./H. Blumberg.- Cambridge, 1983.
20. Dallmair F. Ontology of Freedom : Heidegger and Political Philosophy ./F. Dallmair.- Chicago, 1973.
21. Caputo J. Radical Hermeneutics./J. Caputo.- L.-N.Y. 1981.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2014

REFERENCES:

1. Gajdenko P.P. Jekzistencializm i problema kul'tury (Kritika filosofii M. Hajdeggera). Moscwa, 1963, 211 p.
2. Berger P., Lukmai T. Social'noe konstruirovanie real'nosti. Moscwa, Al'ta, 1995, 208 p.
3. Gusserl', Je. Ideja fenomenologii. SPb, Gumanitarnaja Akademija, 2006, 224 p.
4. Gusserl', Je. Intencional'nye predmety. Logos, 2001, no. 5/6 (31), pp. 135-164.
5. Gusserl', Je. Kartezianske meditacii. Moscwa, DIK, 2001, 141 s.
6. Gusserl', Je. Kartezianske razmyshlenija. SPb, Nauka, 1998, 315 p.
7. Gusserl', Je. Krizis evropejskih nauk i transcendent'al'naja fenomenologija. SPb, : Vladimir Dal', 2004, 398 p.
8. Nicshe F. Volja k vlasti. Opyt pereocenki vseh cennostej. Moscwa, Logos, 1995, 312 p.
9. Nicshe F. O pol'ze i vrede istorii dlja zhizni. // Nicshe F. Sochinenija, vol.1. Moscwa, Nauka, 1990, 233 p.
10. Mihajlov I.A. Rannij Hajdegger. Moscwa, Ad Marginem, 1999, 224p.
11. Molchanov V.I. Cogito. Sintez i sub#ektivizm. //V.I. Molchanov. Voprosy filosofii. Moscwa, Izd-vo MGU, 1996, no.10, pp.88-96.
12. Motroshilova, N.V. Raboty raznyh let: izbrannye stat'i i jesse. Moscwa, «Fenomenologija - Germenevtika», 2005; 576 p.
13. Hajdegger M. Raboty i razmyshlenija raznyh let Moscwa, Gnozis,1993, 321p.
14. Hajdegger M. Vremja i bytie: Stat'i i vystuplenija. Moscwa, Respublika, 1993, 448p.
15. Adorno T.W. Jargon der Eigentlichkeit. Frankfurt, a. M, 1964.
16. Bernstein , R. Heidegger on Humanism. Illinois, 1978.
17. Habermas J. The Philosophical Discours of Modernity. Cambridge, Cambridge-Univ.Press, 1987.
18. Haag K.-H. Kritik der Neuren Ontologie. Stuttgart, Dorn-Verlag, 1960.
19. Blumberg H. The Legitimacy of the Modern Age. Cambridge, Cambridge-Univ.Press, 1983.
20. Dallmair F. Ontology of Freedom: Heidegger and Political Philosophy. Chicago, Faster, 1973.
21. Caputo J. Radical Hermeneutics. London, New-York, Sage, 1981.

Рахмайлов Свген Васильович – аспірант

Житомирський державний університет імені І.Я. Франка
Адреса: 10002, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40
E-mail: ostrouhov@ukr.net

Rakhmajlov Jevghen Vasyljovych – postgraduate

Zhytomyr Ivan Franko state university
Address: 40, Velyka Berdychivjska Str., Zhytomyr, 10002
E-mail: ostrouhov@ukr.net